

4. Косенко Ю. І. До питань щодо розширення асортименту деревних рослин з позиції зонального декоративного розсадництва / Ю. І. Косенко // Науковий вісник НУБіП України. – К., 2011. – Вип. 164. – С. 190–194.
5. Осмола М. Х. Лісові культури. Розсадник / М. Х. Осмола. – К. : ІСДОУ, 1995. – 92 с.
6. Хессайон Д. Г. Все про вічнозелені рослини / Д. Г. Хессайон. – М. : Кладезь-Букс, 2010. – 128 с.
7. Хессайон Д. Г. Все про декоративні дерева та кущі / Д. Г. Хессайон. – М. : Кладезь-Букс, 2009. – 127 с.

Проанализирован ассортимент древесных растений постоянных питомников Волынской и Ровенской областей. Определены проблемы и перспективы расширения ассортимента декоративных древесных растений в этих питомниках.

Питомник, древесная порода, ассортимент, вид, декоративная форма.

In article the range of wood plants constant nurseries of the Volyn and Rovno areas are analysed. Problems and prospects of expansion of the range of ornamental wood plants in these nurseries are defined.

Nursery, tree species, range, species, decorative form.

УДК 630*582.095(477.82)

ФОРМУВАННЯ ПІДЛІСКУ У ШТУЧНИХ ЛІСОНАСАДЖЕННЯХ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ

***О.В. Кичилюк, кандидат сільськогосподарських наук
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
О.Ю. Кайдик, кандидат сільськогосподарських наук
Національний університет біоресурсів
і природокористування України***

Розглянуто практичні аспекти штучного формування підліску. Доведено можливість формування підліску введенням чагарників при створенні лісових культур.

Культури лісові, підлісок, сосна звичайна, чагарники.

Для вирощування високопродуктивних соснових деревостанів велике значення має взаємодія сосни з чагарниками [2, 3]. На особливому значенні чагарників, що формують підлісок, неодноразово наголошувалось у науковій літературі [1, 2, 3, 4].

Залежно від породного складу та інтенсивності розростання підлісок, тією чи іншою мірою, поліпшує (погіршує) умови поновлення лісотвірних порід, запобігає ерозії ґрунту і задернінню (у низькоповнотних насадженнях та в лісостанах світлолюбних порід), позитивно впливає на ґрунт, сприяє поселенню комахоїдних птахів. На зрубках та у вікнах за надмірного розвитку і густоти підлісок перешкоджає росту і розвитку лісотвірних деревних порід, формуванню деревостану [1].

Стан і густина підліску залежать від ґрунтових умов і повноти верхнього ярусу деревостану. Там, де дерева стоять рідко, чагарники добре освітлюються й розкішно розростаються, зокрема, у стиглих дібровах. У молодняках умови зростання чагарників незадовільні, тому їх дуже мало [2].

Загалом, у літературних джерелах доводиться безсумнівний позитивний вплив підліскових чагарникових порід на продуктивність насаджень сосни звичайної. Однак нерозглянутим залишається питання введення цих порід у лісові культури. Спосіб введення чагарників при створенні лісових культур садінням сіянців одночасно із головною породою вважається недоцільним. З економічної точки зору, витратити кошти на вирощування на лісових розсадниках сіянців чагарників не вигідно, оскільки введення їх у лісові культури не має чітко вираженого економічного ефекту. З лісівничої точки зору, введення чагарників одночасно з головною породою веде до необхідності додаткових доглядів через посилену конкуренцію для головної породи з боку чагарників, а до того ж, їх позитивний вплив вважається короткотривалим. Це обґрунтовується тим, що, коли насадження перебуває у так званому віці «хацив», більшість видів чагарників не витримують конкуренції вже високорослого деревного ярусу і гинуть майже повністю [3].

Мета дослідження – порівняти збереженість чагарників у культурах за участю сосни звичайної в умовах Волинського Полісся за різних схем змішування (рядами і в ряду) у різному віці: до зімкнення лісових культур (5–6 років), після їх зімкнення (13–14 років) та середньовікових (близько 40 років).

Матеріали та методика дослідження. Насадження із чагарниками, створені за різними схемами змішування, було виявлено у ДП «Ратнівське ЛМГ» та ДП «Старовижівський лісгосп», які територіально розташовані суміжно одне поблизу одного. Було закладено 7 пробних площ, на яких визначали, крім стандартних таксаційних показників, фактичну наявну кількість чагарників шляхом суцільного переліку. Кількість чагарників, висаджених при створенні культур, вираховували виходячи із застосованих схем змішування та розташування садивних місць, які, у свою чергу, встановлювали за відомчими документами (книги лісових культур відповідних лісництв) та натурного обстеження ділянок. Співвідношення фактичної та початкової кількості рослин дало показник збереженості чагарників.

Результати дослідження. Масове випадання чагарників із насаджень після зімкнення дерев верхнього ярусу частково підтверджується і нашими даними, отриманими при обстеженні лісових культур, створених за участі чагарників у ДП «Ратнівське ЛМГ». Як видно з табл. 1, у культу-

рах 13–14-річного віку (пробні площі 3–4) збереженість чагарників знижується до 50 %, проте, повного випадання чагарників із насадження не спостерігається.

1. Характеристика культур сосни звичайної, створених за участі чагарників у ДП «Ратнівське ЛМГ»

№ ПП	Рік створення	Тип лісорослинних умов	Схема змішування	Схема розташування садивних місць, м	Збереженість деревних порід, %	Збереженість чагарників, %
1	2006	B ₂	4 р. С ₃ 1 р. Т _{ВС} 2 р. Б _п 1 р. Т _{ВС}	С ₃ – 2,5x0,7 Б _п , Т _{ВС} – 2,5x1,0	86	82
2	2007	B ₂	4 р. С ₃ 1 р. А _{МК} 2 р. Б _п 1 р. А _{МК}	2,5x0,7	87	50
3	1999	B ₂	3 р. С ₃ 1 р. Т _{ВС} 2 р. Д _ч 1 р. Т _{ВС}	2,0x0,5	80	55
4	1998	B ₂	1 р. С ₃ + Т _{ВС} (Т _{ВС} ланками по 5 штук)	2,0x0,5	79	50

Слід відзначити випадки випадання чагарників із культур ще до їх зімкнення (пробна площа 2). Це спостерігається в культурах, створених у суборах за участю аморфи куцовой та у борах за участю таволги середньої. Пояснюється це, у першу чергу, невідповідністю вказаних чагарників лісорослинним умовам. Але такий добір порід до типів лісорослинних умов був не помилковим, а цільовим. Досвід лісівників ДП «Ратнівське ЛМГ» свідчить про недоцільність введення чагарників у ті типи лісорослинних умов, які їм не типові. Це пояснюється значною конкуренцією з боку вказаних чагарників у багатших ТЛУ, у бідніших умовах – такого несприятливого впливу на головні лісотвірні породи не спостерігається.

Випадання чагарників із насаджень у так званому віці «хащів» виявилось характерним не для всіх ділянок. Так, дані пробних площ (табл. 2), закладених у Любохинівському та Дубечнівському лісництвах ДП «Старовижівський лісгосп» свідчать, що кущі можуть зберігатися в насадженні впродовж тривалого часу, причому, незалежно від того, чи застосовувалося комбіноване змішування рядами (пробна площа 7) чи просте змішування в ряду (пробні площі 5, 6).

За результатами суцільного переліку на пробних площах, виявилось, що збереженість чагарників у цих насадженнях становить 86–87 % на пробних площах 5 і 7 та 70 % – на пробній площі 6.

Висока збереженість чагарників, незважаючи на тривалий період часу після створення культур (вік культур становить близько 40 років), дала змогу чітко встановити схеми змішування. Їх елементи досить помітні навіть на фотографіях насаджень на пробних площах: на рис. 1 добре видно кущ таволги середньої в ряду серед дерев сосни звичайної, а на рис. 2 – суцільний рядок ліщини звичайної.

2. Характеристика насаджень сосни звичайної, створених за участі чагарників у ДП «Старовижівський лісгосп»

№ ПП	Склад	Вік, років	Середні висота, м / діаметр, см	Клас бонітету / повнота	Запас, м ³ ·га ⁻¹	Коротка характеристика створюваних культур	Коротка характеристика підліску
5	9С ₃ 1Б _п	38	$\frac{16,5}{17,3}$	I ^a / 0,76	230	7 р. С ₃ 3 р. Б _п + Т _{вс} , Т _{вс} в рядах С ₃ та Б _п простим чергуванням, 2,0х0,7 м	10Т _{вс} , повнота 1,0, висота 2,5 м
6	7С ₃ 3Б _п	33	14,5 / 15,0	I ^a / 0,77	190	7 р. С ₃ 3 р. Б _п + Т _{вс} , Т _{вс} в рядах С ₃ та Б _п простим чергуванням, 2,0х0,7 м	10Т _{вс} , повнота 1,0, висота 2,5 м
7	7С ₃ 3К _{лг}	44	18,5 / 25,1	I ^a / 0,82	280	2 р. С ₃ 1 р. Л _{щз} 2 р. К _{лг} 1 р. Л _{щз} , 1,5х0,7 м	10Л _{щз} , повнота 0,6, висота 3,0 м

Слід зазначити, що деревостани на цих трьох пробних площах ростуть за I^a класом бонітету, тоді як сусідні біля них того самого класу віку та подібного складу (але без штучно введених чагарників) – за I та II класами бонітету. Різницю на один клас бонітету можна пояснити саме позитивним впливом підліскового ярусу на деревостан, хоча це ще потребує підтвердження.

Рис. 1. Культури сосни із введенням чагарників у ряди простим чергуванням (пробна площа 5)

Рис. 2. Культури сосни із введенням чагарників комбінованим змішуванням рядами (пробна площа 7)

Висновок

Чагарники, введені при створенні лісових культур, можуть зберігатися у насадженні упродовж тривалого часу, незалежно від застосовуваної схеми змішування.

Список літератури

1. Бондаренко Т. В. Підлісок у штучних лісостанах Західного Лісостепу / Т. В. Бондаренко // Науковий вісник НУБіП України : зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 164. – Ч. 3. – С. 64–71.
2. Вакулюк П. Г. Лісовідновлення та лісорозведення в Україні : моногр. / П. Г. Вакулюк, В. І. Самоплавський. – Х. : Прапор, 2006. – 384 с.
3. Гордієнко М. І. Лісівничі властивості деревних рослин : моногр. / М. І. Гордієнко, Н. М. Гордієнко. – К. : Вістка, 2005. – 816 с.
4. Свириденко В. Є. Лісівництво / Свириденко В. Є., Бабіч О. Г., Киричок Л. С. – К. : Арістей, 2004. – 544 с.

Рассмотрены практические аспекты искусственного формирования подлеска. Доказана возможность формирования подлеска введением кустарников при создании лесных культур.

Культуры лесные, подлесок, сосна обыкновенная, кустарники.

The article considers the practical aspects of undergrowth artificial formation. The possibility of the undergrowth formation by planting shrubbery when planting forest cultures is proved.

Forest cultures, undergrowth, Scotch Pine, shrubbery.